

Bijna Dichtbij

Drie verhalen

Wim van Dijk

Deze drie verhalen zijn fictie, elke overeenkomst met
bestaande personen berust op toeval.

Copyright © 2020 Wim van Dijk
“De waarnemer” Copyright © 1998 Wim van Dijk
Eerste uitgave februari 2020

Omslag, tekeningen, foto's en kalligrafie: Wim van Dijk

ISBN 9789463985642

NUR 301

dijkveer.pub@zeelandnet.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	5
De waarnemer	7
Voorwoord bij de waarnemer	8
Toelichting bij de waarnemer	105
De dubbeltoren	113
Bijna dichtbij	203

De Waarnemer

Voorwoord bij de waarnemer.

Dit verhaal is geschreven met als achtergrond de Chinese sterrenkunde tijdens het begin van de oostelijke Han, ongeveer aan het eind van de eerste eeuw. Vele volken zijn gefascineerd door wat in eerste instantie gezien werd als de ruimte boven ons. Het is daarom des te opmerkelijker dat juist de Chinese wetenschap een kennis over en een inzicht in dat heelal wist te vergaren die op een groot aantal terreinen uniek waren. Zo zeer zelfs dat de moderne wetenschap nog steeds dankbaar van de oude Chinese annalen gebruik maakt omdat die zeer betrouwbaar zijn gebleken. Getracht is zo goed mogelijk de juiste stand van zaken in de genoemde periode weer te geven. Dit geldt zowel voor de feitelijke kennis als voor het filosofisch gedachtengoed.

Het gaat hier niet over deze Chinese sterrenkunde hoe groot de rol ook is die zij speelt. Deze niet op waarheid berustende geschiedenis gaat eerder over wetenschappelijke integriteit, hoe klein de rol ook is die zij hier schijnt te spelen.

De Waarnemer

*Mijn echte liefde gold de heuvels en bergen
Per ongeluk viel ik in dit net van de geletterde wereld*

*Uit Terugkeer naar het leven van het zuiden
Tao Qian 365? - 427 A.D.*

De Oostelijke Han dynastie regeerde pas vijfendertig jaar toen in de schemering van een koude morgen in de periode die, hier in het hart van het rijk terecht *de regens* genoemd werd, een expeditie vertrok uit de hoofdstad van China. Twee *kebo* voor zonsopgang zette de kleine stoet zich in beweging, drie wagens beladen met zorgvuldig ingepakte apparatuur, twee met reisbenodigdheden één voor het personeel en één voor Fu Li zelf.

De escorte bestond uit zes ruiters uit het derde regiment. Slechts zes ruiters op oude afgereden paarden, een duidelijk teken van de geringe waarde die door het hof aan deze missie gehecht werd. Enige ruiters, wat wagens, wat mensen, het viel niet op in het drukke straatbeeld van Luoyang de nieuwe hoofdstad, waar de meeste mensen ouder waren dan de vele grote gebouwen die hen opgenomen hadden.

Een missie van de keizer naar een afgelegen streek, één van de vele. Pas duizend li verder, nog voorbij Chengdu, als ze de grote hoofdweg, de *Chidao* verlaten zouden hebben, zouden de mensen daarvan opkijken: een missie van de keizer die gelukkig verder trok.

Niets verraadde het bijzondere karakter van de onderneming. De met zorg geijkte *gnomons* en het kostbare *armillarium*, ze zaten goed opgeborgen in hun zware notenhouten kisten en ook de bijzondere, van binnen met twee lagen zwarte zijde gevoerde wagen met de waarnemers, zag er van buiten uit als een gewone reiswagen voor hooggeplaatste ambtenaren.

Deze opmerkelijke lading maakte de kleine optocht bijzonder maar meer nog lag het verschil in het feit dat het hier niet een missie betrof uit de bureaucratie, een logische consequentie van een reeds lang genomen besluit, van een tot in de kleinste bijzonderheden voorgeschreven werkwijze. Nee, deze opdracht was het werk van één man, een astronoom, Fu Li.

De eenzellige geleerde was weliswaar ambtenaar aan het keizerlijke hof maar zonder begrip voor de hachelijke positie die

de astronomie daar innam, nadat het de keizer in de onophoudelijke strijd in het noorden beter vergaan was dan hun vakbroeders, de astrologen hadden durven voorspellen. De astronomen koesterden hun nachten en slopen overdag door de gangen.

Toen Fu Li, die van dit alles weinig gemerkt had, begeistert over zijn revolutionaire plannen begon te spreken, reageerde iedereen dan ook verbijsterd. De boven hem gestelde Hu Wan had het hem herhaaldelijk duidelijk moeten maken: nu geen nieuwe initiatieven. Er diende enige tijd voorzichtig gemanoeuvreed te worden. Wellicht zou een onderzoek ingesteld moeten worden naar de foute berekeningen. Deze dienden dan voorzichtig aan de slechte waarnemingen van laaggeplaatste knoeiers geweten te worden. Als dat niet voldoende was zou wellicht ook een waarnemer van enige naam moeten worden opgeofferd.

Hoe langer het uitstel, des te geringer zouden de maatregelen die men moest nemen zijn. Dat zou toch ook in het belang van Fu Li zijn. Hij zou toch niet willen dat hij, nee daar wou Hu Wan toch niet aan denken. In ieder geval rust, nu niet opvallen, geen buitenisigheden. Zo had Hu Wan, Fu Li onderdruk gezet maar Fu Li had volgehouden.

Bij alle argumenten van Fu Li had Hu Wan gezwegen en bij alle gepassioneerde redevoeringen had hij minzaam geglimlacht, tot hij op een morgen Fu Li bij zich had geroepen om hem te zeggen dat hij hem een kleine kans zou willen geven. In het onderzoek naar het feilen van de astronomen zou zijn idee misschien voorzichtig ingebouwd kunnen worden. In zijn trage spreektrant begon Hu Wan zijn gedachten te ontvouwen.

Het volgende zou gearrangeerd worden: Het onderzoek zou uitwijzen dat de atmosferische omstandigheden op de afgelegen waarnemingsposten te vaak ongunstig geweest waren zodat een nieuwe waarnemingspost op een andere plaats zou moeten worden opgericht. Deze zou dan op een hooggelegen plaats in de westelijk grensprovincie Shu gelegen moeten zijn. De hoge, tot de sneeuw reikende bergen in deze provincie voldeden precies aan de eisen van Fu Li.

Hu Wan had verlangd dat er een jaar gewacht zou worden om de rapporteurs de gelegenheid te geven tot hun conclusie te komen. Fu Li had een klein succes geboekt maar veel moeilijker nog was het geweest toestemming te krijgen voor het belangrijkste onderdeel van het plan: het in dienst nemen van jonge waarnemers die volkomen van het daglicht geïsoleerd zouden worden zodat hun ogen een ongekeerde gevoeligheid zouden krijgen.

De zinloosheid hiervan werd algemeen ingezien. Dat wat er is, was te zien en dat wat zich aan de hemel verborg, zou zich verborgen kunnen houden. Een dergelijke voorzorg zou dan ook niets op kunnen leveren. Pas toen twee waarnemers disciplinair gestraft moesten worden, herinnerde Hu Wan zich dit voorstel en liet hen in het donker zetten.

Na een jaar was een omstandig rapport uitgekomen, waarin in lange zinnen de, eigenlijk heel kleine, onjuistheden als een onontkoombaar gevolg van de omstandigheden werden gepresenteerd. Het was niet aanvaard. De uitkomst had de keizerlijke sterrenwacht te veel en te opzichtig, gespaard. Er zou een nieuw onderzoek moeten komen. Er was ook duidelijk gemaakt in welke richting de conclusie gezocht moest worden.

Het was voorzichtig geformuleerd maar Hu Wan had het gevaar gevoeld. De eens zo machtige sterrenwacht was nu een makkelijke prooi voor de intrigerende partijen aan het hof en zolang daar de macht nog niet verdeeld was zou zijn positie net als die van alle andere hogere sterrenkundigen onzeker blijven.

Merkwaardigerwijze was het plan van Fu Li echter wel goedgekeurd. Weliswaar was er met enige minachting over gesproken en was de omvang teruggebracht tot een klein groepje rond zijn persoon maar het belangrijkste voor Fu Li, het meenemen van de speciale waarnemers was er in behouden gebleven.

Hu Wan had hem het nieuws met slecht verholen jaloezie meegedeeld. Nu zijn eigen positie zo zeer bedreigd werd, gunde hij Fu Li het succes nauwelijks. Fu Li zou ver weg wezen, terwijl

hij, Hu Wan zou moeten meedelen in de gevaren van de huidige onzekerheid. Hu Wan was dan ook niet aanwezig toen de stoet vertrok, hoewel het hier toch een gebeurtenis betrof, die van betekenis kon zijn voor de verdere ontwikkeling van zijn instituut. Daarmee onderstreepte hij de geringe waarde die hij aan de gedachten van Fu Li wenste te hechten.

Met zijn handen zijn gezicht tegen de regen afschermend, stapte Fu Li precies op tijd in zijn koets. De officier van de begeleiding controleerde geroutineerd de stoet, schreeuwde een kort bevel en reed naar voren. Zo reed Fu Li weg uit de ordening van het nieuw gebouwde landschap, te midden van schreeuwende stalknechten, voeterende leveranciers en ratelende wagens. Slechts één geluid overstemde dit alles moeiteloos, dat van de eindeloos neerstortende regen.

2

De stoet was twaalf dagen onderweg toen de Jialing Jiang rivier bereikt werd. Twaalf kleurloze dagen, kleurloos omdat de voortdurende reeks regenwolken te weinig licht doorliet en kleurloos omdat de modder van de bijna onbegaanbare wegen niets meer onbedekt liet. Niemand deed nog een poging een gedeelte van zijn lichaam schoon te houden. Alleen 's avonds na aankomst in een van poststations, die hier in het begin van de route nog goed voorzien en betrouwbaar waren, veegde men met de mouwen door het gezicht en hing de kleding te drogen, om die de volgende morgen weer bijna even nat aan te trekken.

Slechts een enkele keer leek de lucht even te breken om vervolgens nieuw grijs aan te voeren. De grappen van de ruiters over de goede vooruitzichten op een fraaie sterrenhemel waren reeds lang verstomd. Koud en doorweekt, de hoofden omlaag sjokten de mannen over de welhaast denkbeeldig geworden wegen. De meer ervarene van hen vreesden de Jialing Jiang. De zelden ongevaarlijke rivier reageerde al op twee of drie dagen zware regenval en trad licht buiten de oevers. Toen de rivier

bereikt werd, was één blik voldoende om duidelijk te maken dat zelfs de somberste verwachtingen nog werden overtroffen.

Een brede strook geelbruin water versperde hen de weg, al lang voor de aanlegsteiger van het veer bereikt werd. Blijkbaar had het ook stroomopwaarts lange tijd geregend want de rivier stroomde ver buiten zijn breedste bedding. De veerboot was op een beschutte plaats in veiligheid gebracht en stevig verankerd. Daar waar de weg in de rivier verdween stonden kleine groepjes reizigers en dorpelingen te praten.

Fu Li gaf de stoet opdracht te stoppen en begaf zich naar een groepje dat door kleding en optreden verried uit handelslieden en vissers te bestaan. Deze indruk bleek juist te zijn. Na verder vragen werd duidelijk dat enkele handelaren, die met bewerkt leer op weg waren naar het zuiden en op tijd op de komende jaarmarkt van Chengdu wilden zijn, de nu werkloze vissers trachtten overtehalen hen naar de overzijde te varen.

De vissers weigerden met veel misbaar. Het was een roekeloze onderneming onder deze omstandigheden de rivier over te steken. Het liet zich echter aanzien dat ze geen weerstand zouden kunnen bieden tegen een kleine verhoging van de, hun nu al in het vooruitzicht gestelde beloning. Hun moeizaam onderhouden scheepjes zouden wel niet toevallig hier liggen en de begerige blikken die ze op de rinkelende snoeren met *ban liang* wierpen, waar de kooplieden schijnbaar achteloos mee zwaaiden, lieten geen mogelijkheid tot twijfel over de uitslag.

Fu Li liep terug en gaf de commandant van zijn escorte opdracht zich in de onderhandelingen te mengen. Het volle *kebo* dat die onderhandelingen nog duurden diende dan ook alleen nog om de vissers ervan te overtuigen dat, ze de hoogst denkbare vergoeding in de wacht gesleept hadden.

Daarna gingen nog twee *kebo* verloren met de verdeling van de lading over de kleine bootjes. Hoewel Fu Li graag bij zijn instrumenten was gebleven, stapte hij als enige passagier aan boord van een van de kleinere schepen. Een andere beslissing zou hebben betekend dat de ruiters niet bij de bagage en de

waarnemers hadden kunnen blijven, die over de twee andere scheepjes verdeeld werden. De reputatie van de oeverbewoners was daar wellicht net niet goed genoeg voor, had de aanvoerder van zijn wacht, een man met een door vele littekens onderstreept gezag, grijnzend gezegd en Fu Li had morrend toe moeten geven.

De overtocht leek aanvankelijk goed te verlopen. Hoewel de bootjes heftig schommelden, bleken ze goed bestuurbaar te zijn en wisten de ervaren stuurlieders de wilgen die in de ondergelopen bedding stonden gemakkelijk te ontwijken. Fu Li achtte de bezorgde blik waarmee de vissers keken dan ook slechts een deel van de geleverde waar. De overtocht was duur betaald en diende dan ook gevaarlijk te zijn. De vissers hadden een reputatie van moed en vakmanschap hoog te houden.

Ze voerden over de met water bedekte akkers vrijwel gelijk opgaand met afgebroken takken en drijvende plantenresten. Na enige tijd zo gevaren te hebben, werd achter het takkenscherm van de kale bomen langs de oever de hoofdbedding zichtbaar. Met vaste hand werden de boten ook tussen deze laatste obstakels door gestuurd en daarmee was de eigenlijke rivier bereikt. Direct werd duidelijk dat de vissers hiervoor een ongespeelde angst gehad hadden.

De rivier stroomde hier door de grotere diepte en het gebrek aan obstakels vele malen sneller en ook waren de golven hier beduidend hoger. In het onregelmatig kolkende water verloren de kwetsbare scheepjes volledig hun bestuurbaarheid. In razend tempo ging het nu stroomafwaarts waarbij de golven herhaaldelijk hun geelbruine water naar binnen sloegen. Met man en macht hozend trachtte men de boten boven water te houden. Ook Fu Li kreeg een hoosvat voorgehouden.

De rusteloos over het water zoekende ogen van de oude man tegenover hem keken de ambtenaar daarbij even angstig aan. Eigenlijk was het ongehoord wat hij deed en toen Fu Li het blik aanpakte wendde hij zijn ogen direct weer af. Fu Li keek naar het ruwe, groen uitgeslagen vat in zijn handen, verfijnde, dunne

handen die vrijwel geen ander gereedschap dan een pen hadden vastgehouden.

De razernij van de rivier, die hij slechts uit gedichten kende en niet kon inschatten had hem niet bang gemaakt maar het vuile vat, omhuld door zijn witte vingers maakte hem angstig. Zonder veel overtuiging begon hij water te scheppen.

Toen Fu Li even opkeek om water overboord te gooien zag hij het gebeuren. De bemanning van de twee schepen waarop zijn lading was vastgesnoerd was zo druk aan het hozen dat ze niet opgemerkt hadden dat beide vaartuigen elkaar met grote snelheid naderden. Het ene schip raakte hard met de boeg het lage middendeel van het andere scheepje waarna beide direct omsloegen.

Door het geweld van de rivier leek het drama zich in stilte te voltrekken. In korte tijd was alles wat enige vorm had in de golven verdwenen. Alleen wat wrakhout bleef over toen de zijden zak van de waarnemers, die zich als een ballon had opgeblazen langzaam als laatste in de golven verdwenen. Eén *kho* duurde de verschrikkelijke tocht nog. Het overgebleven scheepje liep tot over de tweede plank van boven vol water maar Fu Li bereikte de overkant.

3

De stad Tanshong lag in een verbreding de Dadu He. Omdat de stad ongeveer 120 voet boven de bodem van het dal lag, was het onregelmatig mozaïek van haar daken al van verre zichtbaar. In de winter, als de sneeuw alles bedekte, was het de enig overblijvende geometrische vorm, die de menselijke aanwezigheid in het landschap verraadde.

Hier hoog in de bergen en ver van de zee lag de sneeuw lang. Toch maakte de beschutte ligging op het zuiden enige landbouw mogelijk maar de plaats had meer betekenis als handelspost en als administratief centrum. Het kleine garnizoen dat in deze grensstreek werd gehandhaafd hoefde nog maar zelden in actie

te komen daar de onherbergzame berggebieden een natuurlijke barrière vormden voor indringers.

Na het uiteindelijke neerslaan van de Chimei waren alleen kleine roversbenden nog een gevaar voor de reizigers, die langs de Dadu He naar de bergpassen in het westen trokken. Deze gelegenheidsbendes bestonden doorgaans uit bergbewoners, die in het lange en moeilijke winterseizoen nauwelijks in hun levensbehoeften konden voorzien. Nu op deze voorjaarsdag in de tijd van de *grote regen* was het patroon van de akkers alweer als een groter mozaïek te voorschijn gekomen. Hoewel de sneeuw nog tot ver onder de toppen lag en overal in het dal op beschutte plaatsen nog vuil geworden sneeuwplakaten te vinden waren, was er in de lager gelegen gebieden al te veel werk om aan dergelijke neven inkomsten te kunnen denken.

De altijd onbevaarbare rivier voerde nu haastig grote hoeveelheden blauwwit smeltwater af. Het verkeer op de weg langs de rivier werd weer langzaam intensiever zodat Fu Li, die zich steeds had aangesloten bij de langzaam opschuivende eilandjes van betrekkelijke veiligheid, die zijn medereizigers vormden, redelijk veilig Tanshong kon bereiken. Niet dat er veel bij hem te halen zou zijn. Na het ongeluk bij de Jialing Jiang had hij zich, nadat zijn geld spoedig vrijwel op was, beurtelings bedelend en zich beroepend op zijn keizerlijk opdracht, op weg begeven naar zijn bestemming.

Meestal te voet gaand, vorderde hij slechts langzaam. Een enkele keer had hij meegereden met handelslieden, die daarvoor echter meestal zeer hoge bedragen vroegen wat zijn overgebleven geldvoorraad snel had laten verdwijnen. Het was een leven dat hij slechts langzaam gewend raakte en toen hij de stadspoort van Tanshong binnenging was hij vrijwel uitgeput.

Slechts de taal van het hof, waarin Fu Li hem gebiedend toesprak, deed de knorrige wachter aarzelen, toen hij van hem verlangde bij de magistraat gebracht te worden. Anders zou hij zeker buiten gezet zijn. Fu Li had echter gedurende zijn moeizame, en voor buitenstaanders ongeloofwaardige reis geleerd, dat de eerste indruk van zijn versleten kleding vervangen kon worden door een tweede, die van een aan de

klank van het hof ontleende autoriteit en wist een audiëntie te verkrijgen.

Han Dong zat in zijn ontvangstkamer, een sober vertrek vergeleken met de imponerende verblijven waarin de mandarijnen in het oosten hun gasten ontvingen maar het bezat toch enkele buitenissigheden die indruk maakten op de bezoekers. Een groot vat met een voorstelling van draken en enkele voorname rode karakters die op de wanden geschilderd waren onderstreepten zijn waardigheid. Zelf was hij het meest gehecht aan de donkere, glad afgewerkte schrijftafel waaraan hij zat.

Tien jaar bestuurde hij nu de omgeving van Tanshong, slechts, of misschien zowaar zoals hij zelf graag dacht, met wisselend succes. Slechte oogsten en elkaar beconcurrerende handelsfamilies waren zijn grootste vijanden geweest. Op het eerste probleem had hij geen antwoord gehad, het tweede probeerde hij met woorden in te dammen.

Die morgen had hij zich met enkele slepende zaken bezig gehouden. Het grootste probleem aan het eind van de winter was als altijd, de moeilijke voedsel situatie aan het eind van het lange onvruchtbare seizoen. Er waren echter meer zaken die de aandacht vroegen. De invloedrijke garnizoenscommandant verlangde voor zijn vermagerde paarden een stuk grond, dat traditioneel aan enkele rijke stedelingen toe behoorde die niet bereid waren dit af te staan, waarbij ze zich beroepen hadden op oude voorrechten.

Daarnaast was er de kwestie van de leerbewerkers die zich eigenmachtig een groter stuk van de marktplaats toe-eigenden nu hun industrie gedurende een reeks van jaren bloeide, waarmee de macht van deze geminachte lieden sterk was toegenomen.

Beide waren ingewikkelde zaken geworden. Welke beslissing hij ook zou nemen, de in het ongelijk gestelde partij zou zich beklagen bij zijn vijand Wong uit Chengdu. Tot nu toe had hij beide zaken voor zich uit kunnen schuiven. Hoewel hij dit het liefste zou blijven doen, werd steeds duidelijker dat dit slechts

zou blijven lukken als hij de partijen de suggestie zou kunnen geven dat de zaken zich gunstig in hun richting aan het ontwikkelen waren. Een dergelijk voorwendsel tot uitstel van een beslissing was moeilijk te vinden. De gedachte eraan was voor Han Dong dan ook slechts een middel om zich moed in te spreken.

Nu kwam dan ook nog deze Fu Li, ongetwijfeld een afgezant met weinig te bieden en veel te vragen. Iets goeds kwam er nooit uit het oosten. Han Dong had zich daar een eenvoudig beeld van gemaakt. Belastingen, garnizoenen en bemoeizucht dat was al wat het centrum met zijn gevreesde machthebbers in zijn ogen te bieden had. In deze matte stemming verkeerde Han Dong toen Fu Li zijn plannen ontvouwde.

"Het heeft de keizer behaagd in de bijzonder gunstig gelegen stad Tanshong een sterrenwacht op te richten. Door de grote hoogte zijn hier bijzonder gunstige waarnemingscondities te verwachten. Bovendien zullen aan de grenzen van het rijk misschien andere verschijnselen zijn waar te nemen dan in het centrale deel. Voor het zuiden geldt immers iets dergelijks."

Fu Li zag geen reactie bij de man die hem voorlopig van de benodigde middelen zou moeten voorzien nu hij hier alleen en berooid aangekomen was. Hij voelde zich ongelukkig in zijn versleten kledij en met zijn onverzorgde uiterlijk. Zelfs deze man uit de provincie was veel beter verzorgd dan hijzelf. Nu er zoveel van afhing, hinderde hem dat. Dit zou het enige onderhoud kunnen zijn, gevolgd door een smadelijke terugtocht. Met deze gedachte beloofde Fu Li iets meer dan hij eigenlijk kon verantwoorden. Of juister hij maakte veronderstellingen. Haastig sprak hij verder:

"Wellicht zou een uitbreiding volgen bij succesvol waarnemingen. Dat zou weer consequenties hebben voor het belang van Tanshong en dat weer voor het belang van zijn bestuurders". " Dat wil zeggen misschien, of misschien, hij mocht natuurlijk niets zeggen maar Han Dong begreep natuurlijk."

De intriges die Fu Li zo verafschuwde hadden hem dan wel niet sterk aangetast maar hem wel geleerd zijn wensen te verpakken in overtuigend klinkende zinnen.

Han Dong begreep hem. Hij begreep hem zelfs heel goed, beter dan Fu Li bedoeld had. Ondanks het verheven verhaal van Fu Li verloor hij zijn praktisch zin niet. Deze Fu Li bood de mogelijkheid zijn status ten opzichte van de omliggende bestuurders en zijn eigen bevolking te vergroten. Daarnaast kon hij helpen een van zijn irritante probleempjes op te lossen. Toch was het niet alleen dat wat hem aantrok.

Zijn dagelijkse zorg voor de rust en voedsel in zijn gebied en zijn lichte hang naar macht legden een groot beslag op hem maar een interesse in het ongewone die hij van jongs af aan gehad had, was behouden gebleven. Het project ging boven dat alledaagse uit en het enthousiasme van Fu Li had iets aanstekelijks.

Hij zou meewerken aan deze sterrenwacht maar dan moest wel aan enkele voorwaarden worden voldaan. De sterrenwacht zo begreep Han Dong, zou op een hoog gelegen punt moeten komen. Welnu zo'n plaats was er en wel een zeer goed gelegen plaats met uitzicht naar bijna alle zijden. Hoog op de *berg van het oude gezicht*, daar waar de sneeuw twee maanden langer lag dan in het dal, stond een stenen wachttoren die geheel in onbruik was geraakt.

Deze wachttoren stond op een kale, iets uitstekende rots. Vlakbij bevonden zich enkele, voor zover hij zich nu kon herinneren goed droge, grotten die in eerste instantie als verblijf zouden kunnen dienen voor de elitesoldaten van de bewaking. Toen Fu Li hier op verbaasd zijn wenkbrauwen fronste, vervolgde hij met de uitleg dat zo'n belangrijke keizerlijke post in de bergen bewaakt diende te worden tegen allerlei gespuis dat zich in daar ophield. Wellicht realiseerde hij zich nu, zou het misschien zelfs verstandig zijn om er een kleine afdeling ruitery te vestigen, die rovers waren immers behendig en in het voordeel door hun kennis van het terrein. Er waren enkele

bergweiden in de omgeving en de grotten zouden ook voor de paarden als beschutting kunnen dienen.

Dan was er nog een punt waarmee hij Fu Li hoopte van dienst te kunnen zijn. Hij had begrepen dat Fu Li een kundig waarnemer nodig had, iemand die zo wel over een scherp zicht als een helder verstand beschikte. Welnu zo iemand zou moeilijk te vinden zijn ware het niet dat hij er toevallig een kende, Han Ding, de beschermeling van Fung Shu. Die laatste was weliswaar een leerbewerker maar een van de meest vooraanstaande. Na de dood van zijn ouders had Fung Shu, Han Ding in zijn huis genomen. Hij had daar een goede opvoeding genoten. Hij kon zelfs wat lezen en schrijven, althans voor zover je dat bij het gewone volk kon verwachten.

Fu Li stemde toe en toen deze, voor Han Dong belangrijke zaken geregeld waren bleek het niet moeilijk ook de rest voorlopig te regelen. Han Ding verordonneerde voedsel en drank. Fu Li at naar verwachting en begon zich zelfs behaaglijk te voelen. Hij formuleerde zijn wensen gestadig ruimer, waarbij het beeld dat Han Dong had van de positie die hij aan het hof had naar verhouding meegroeide en zijn krediet steeds groter werd. Toen de beide mannen afscheid namen waren ze dan ook beiden zeer tevreden. Han Dong zakte weer achter zijn schrijftafel.

Hij had twee van zijn problemen dan wel niet opgelost maar zou ze zich weer wat langer van het lijf kunnen houden. Intussen stond Fu Li in de kleurrijke drukte van de markt, knipperend met zijn ogen tegen het felle licht te kijken naar de *berg van het oude gezicht* die hij zich door de een van de voorbijgangers had laten wijzen.

Han Ding was blij geweest, toen hij als waarnemer in dienst mocht komen bij Fu Li. Zijn positie bij de leerbewerkerfamilie was langzaam maar zeker onmogelijk geworden. Zeven jaar daarvoor toen zijn moeder na een week van koorts gestorven

was, was hij met open armen ontvangen door de familie maar nadat hij zich meer en meer als een dromerige jongen ontwikkelde die zich liever aan bespiegelingen overgaf dan zich met het bewerking of de handel in leer te bemoeien was er langzaam maar zeker een verwijdering ontstaan.

Alleen de oude vriendschap met zijn vader zorgde nog een binding met de familie. Hij had de leeftijd gekregen dat hij zelfstandig zou moeten worden maar nu was zijn inbreng in de goed draaiende zaak zelfs nog te klein voor zijn eigen voedsel en onderdak. De aandrang om zijn geluk elders te beproeven werd allengs groter. Dat hij zijn opleiding niet thuis maar bij Fu Li zou ontvangen was daarom een verademing geweest. Zo trok hij bij Fu Li in, waar hij een ruime binnenkamer kreeg in de woning die hem door Han Dong ter beschikking was gesteld.

De kamer was van sober maar praktisch meubilair voorzien. Voor Han Ding waren de boekenkist en de schrijftafel de twee belangrijkste meubelstukken. Fu Li had hem, na hun eerste ontmoeting zelf door het huis rond geleid. Met vanzelfsprekendheid had hij Han Ding zijn slaappleaats gewezen, zonder te vragen of hij op het aanbod van een betrekking inging maar Han Ding had toch al begrepen dat hij in feite geen keus had.

De volgende dag had hij kennis gemaakt met Quan Ho, een van de ambtenaren van Han Dong, die hem beter zou leren lezen en schrijven. Bovendien hielp hij Han Ding bij het lezen van de enkele boeken die Fu Li had kunnen meenemen, boeken die moeilijk waren om te begrijpen en vele voor Han Ding onbekende karakters bevatten. Voor Han Ding openden ze een nieuwe wereld. Die verschafte hem de mogelijkheid zich in de astronomie en de rekenkunde te verdiepen want hoewel hem verteld was dat zijn belangrijkste opdracht het doen van waarnemingen zou zijn, had Fu Li het nuttig geacht hem enige kennis van het inzicht van Chou, de grote rekenmeester, bij te brengen naast de sterrenkundige kennis die hij nodig zou hebben. Vele weken zat hij over zijn boeken gebogen terwijl hij aantekeningen maakte.

Hoewel Quan Ho veel tijd besteed had aan het aanleren van de onbekende tekens die in die boeken stonden, bleven ze moeilijk leesbaar en was hij vaak gedwongen zijn eigen gedachten in de vorm van tekeningen neer te schrijven. Tijdens de nachtelijke uren die bij gunstig weer buiten werden doorgebracht met Fu Li, bleek dat deze inderdaad een enorme kennis had over de namen van de sterren en de indeling van de hemelkoepel. Han Dong die daarvoor niet meer wist dan de vorm van de lepelsteel *Beidou* leerde al spoedig de plaats van de achtentwintig *She*, de maanhuizen en hun onderlinge ligging. Ook leerde hij de vijf *Gong*, de hemelpaleizen kennen. De vele vragen die hij had over het wiskunde boek van Chou bleven echter vaak onbeantwoord zodat hij overdag in zijn verduisterde kamer alleen verder studeerde.

Die bij hun eerste kennismaking, onverschillig geformuleerde eis, was namelijk een absolute voorwaarde geweest. Om in dienst te mogen komen van de keizerlijke astronoom had hij moeten accepteren zijn ogen niet langer aan enig daglicht bloot te stellen. Alleen zo was het mogelijk een zo scherp ziende waarnemer te worden, dat hij meer zou zien dan wie ook voor hem. Fu Li zag hier streng op toe en sinds de dag dat hij in dienst gekomen was had hij geen helderder licht gezien dan dat van een walmende oliepit.

Zelfs het maanlicht werd te fel voor hem geacht. Hoewel het hem eerst zeer bevreemd had bemerkte hij, dat het zo zeer ontzien van zijn ogen, niet zonder effect bleef. De *zilveren rivier* leek steeds helderder te worden en het gemak waarmee hij de sterren kon vinden werd steeds groter. Dat laatste zou natuurlijk ook het gevolg van zijn toenemende ervaring kunnen zijn. Dat was moeilijk uit te maken. Zo werd hij in korte tijd een waarnemer die in staat was voor Fu Li zijn werk te doen.

Hij zou geheel tevreden met zijn werk geweest zijn als hij zich na enige tijd niet had gerealiseerd dat zijn banden met de leerbewerkerfamilie toch sterker waren dan hij gedacht had. De jaren lange omgang had zijn sporen nagelaten. Door de

wrijvingen van alle dag waren de verhoudingen vertroebeld maar lange tijd had hij met de andere kinderen van het gezin als broer en zus geleefd. Naarmate zijn afzondering langer duurde, begon hij hen sterker te missen.

Met name Sue Sui en Sue Fan de tweeling die vrijwel zijn leeftijd had, miste hij. Als hij lang voor zich uit staaarde in de schemering van zijn kamer, zag hij hen soms tegen de geheel in het duister gehulde wand naast de deur en dan moest hij voorkomen dat hij niet in die naar binnen gekeerde toestand raakte die hem bij de praktisch ingestelde familie Sue zo weinig geliefd had gemaakt. Soms lukte hem dat slechts met grote moeite, alleen de problemen van Chou konden hem dan nog tot andere gedachten brengen. Na enkele van zulke ervaringen had hij gevraagd of Sue Sui en Sue Fan hem zouden mogen bezoeken. Dat werd hem direct toegezegd maar slechts eenmaal waren ze geweest, zodat Han Dong in duisternis maar ook in eenzaamheid verder leerde.

5

De wachttorens die zou moeten dienen als waarnemingspost bleek daarvoor ongeschikt te zijn. Het uit grote stenen opgetrokken gebouw was klein, bood slechts een beperkt zicht vanuit enkele op de horizon gerichte vensters en was bovendien onvoldoende nauwkeurig in de noord-zuid richting georiënteerd. Het belang van een juiste noord-zuid ligging was duidelijk ondergeschikt geweest aan de militaire functie als uitkijkpost waar de toren voor bedacht was, zoals het gehele bouwwerk, stevig en ondoordringbaar zijn bedoeling kenbaar maakte. Toch was Fu Li niet ontevreden met de hem aangeboden ruimte.

Op enige afstand van de wachttorens lag namelijk een vlakke verhoging in het terrein van waaruit een goed zicht naar alle kanten mogelijk was. Alleen aan de noordzijde werd het zicht enigszins belemmerd door de top van het bergmassief waarop de wachttorens gelegen was. Het struikgewas dat in beperkte mate aanwezig was bleef van daaraf gezien, beneden de horizon.

Een beter zicht zou alleen op nog grotere hoogte, boven de sneeuwgrens, te vinden zijn. Vooral nog deinsde Fu Li terug voor de moeilijkheden die het vestigen van een waarnemingspost daar met zich mee zou brengen.

Reeds nu zou het in de winter moeilijk worden het te bouwen platform te blijven bezetten. De sneeuw zou niet alleen voortdurend het platform en zijn instrumenten overdekken maar bovendien de aanvoerroute vanuit het dal kunnen afsnijden. Volgens de boeren zou de weg zeker vier maanden per jaar ontoegankelijk zijn. Helemaal zeker was Fu Li daar niet van omdat duidelijk was dat de bergbewoners hem niet vriendelijk gezind waren nu velen van hen in een drukke tijd waren opgeroepen om ten bate van de bouw van de sterrenwacht arbeidsdiensten te komen verrichten.

De tijden van de Chimei waren hier nog niet vergeten. De opstandelingen met hun rode wenkbrauwen hadden hier veel aanhangers gevonden en het uitblijven van enige verbetering in het lot van de arme bevolking op de bergen bleef leiden tot ontevredenheid en lijdzaam verzet. Hoewel het nu rustig was, liet men merken dat men deze vertegenwoordiger van de keizer liever zag gaan dan komen. Fu Li vertrouwde dan ook bij voorkeur op zijn eigen oordeel.

Fu Li zag de weg als een tweede, onverwacht voordeel. Die weg naar de wachttorens was in vroeger tijden blijkbaar veel gebruikt. Op moeilijk stukken waren treden uitgehakt in de rots en er was zelfs een brug daar waar het pad een diepe kloof kruiste. De weg was betrekkelijk steil maar daardoor ook kort. In een *dubbel-uur* kon vanaf de stad de wachttorens bereikt worden.

Een derde voordeel was de aanwezigheid van enkele droge grotten in een nabij gelegen rotshelling. Er waren over een korte afstand verspreid grotten van verschillende omvang en complexiteit. Hier zouden voorraden opgeslagen kunnen worden. Tevens zouden ze dienst kunnen doen als verblijf.

Kleine, nu vervallen ovens en bijna vergaan aardewerk getuigden ervan dat ze al eerder voor bewoning gebruikt waren, volgens sommigen een gunstig, volgens anderen een ongunstig teken.

Blij was Fu Li ook met het kleine heldere bergmeertje, op zeshonderd voet van de grotten gelegen, dat ook in de droge tijd voor drinkwater zou kunnen zorgen. Vooralsnog dienden de grotten als verblijfplaats voor de meegekomen soldaten en ruiters. De laatste hadden slechts met grote moeite over het rotsige bergpad boven kunnen komen. Onderweg was zelfs een van de paarden uitgegleden en in een ravijn gestort. Voedsel voor de dieren was er maar zelfs in dit jaargetijde was het maar net genoeg in het betrekkelijk kleine gebied waar ze konden grazen.

Het was duidelijk dat ze in de winter niet zouden kunnen blijven maar nu boden hun ruiters gelukkig enige bescherming tegen de dienstplichtige bouwers. Bovendien had Fu Li begrepen dat de steun van Han Dong voor een deel berustte op het feit dat hij blij was dat Fu Li hem van een deel van die lastige ruitery verlost. Zolang uit Luoyang nog geen duidelijke instructies voor Han Dong waren gekomen bleef hij afhankelijk van vrijwillige steun. Instructies die bovendien aan de grens van het rijk met grotere vrijheid geïnterpreteerd zouden worden dan dichterbij de hoofdstad. Deze problemen schoof Fu Li nog voor zich uit.

Op dit moment vergde de bouw van het platform al zijn aandacht. De bouwmeesters van Han Dong waren goed bekend met de plaatselijke mogelijkheden en gewoonten. De speciale eisen van omvang ligging en precisie die Fu Li stelde waren echter vreemd voor hen. Hetzelfde gold voor de instrumentmakers voor wie de betekenis van *armillarium* en *gnomon* volledig onbekend waren.

Noodgedwongen was hij daardoor veel op de bouwplaats aanwezig en moest hij helpen bij het bouwen van de instrumenten. De vierhonderdtweënvijftig treden die de trappen samen telden, had hij getrouw aan zijn gewoonte om de wereld vast te leggen in getallen dan ook al vele malen geteld.